

ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Isoyev Mustofa Xodiyevich

*Samarqand viloyati, Narpay tumani 43-umumiy o‘rta ta’lim maktabi ona tili va
adabiyot fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ona tili va adabiyot darslarida interfaol metodlardan foydalanishning o‘quvchilar bilimini oshirish, ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga yo‘naltirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Interfaol metodlar ta’lim jarayonini jonlantiradi, o‘quvchilarni faol muloqotga jalb etadi va darslarning samaradorligini oshiradi. Shuningdek, maqolada interfaol metodlarning amaliy qo‘llanishi va ularning o‘quvchilarda o‘qishga qiziqishni kuchaytirishdagi roli yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *ona tili, adabiyot, interfaol metod, samaradorlik, ta’lim.*

Аннотация: *В статье рассматривается значение использования интерактивных методов на уроках родного языка и литературы для повышения знаний учащихся, развития их самостоятельного и творческого мышления. Интерактивные методы оживляют учебный процесс, активно вовлекают учащихся в диалог и повышают эффективность уроков. Также раскрываются практические аспекты применения интерактивных методов и их роль в повышении интереса к чтению.*

Ключевые слова: *родной язык, литература, интерактивные методы, эффективность, образование.*

Abstract: *This article analyzes the importance of using interactive methods in mother tongue and literature classes to improve students’ knowledge, and to foster independent and creative thinking. Interactive methods enliven the educational process, engage students in active communication, and increase the effectiveness of lessons. The paper also highlights the practical application of interactive methods and their role in enhancing students’ interest in reading.*

Keywords: *mother tongue, literature, interactive methods, effectiveness, education.*

Kirish

Bugungi kunda ta’lim jarayonida zamonaviy yondashuvlar, xususan, interfaol metodlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ona tili va adabiyot fanlari o‘quvchilarni nafaqat savodli bo‘lishga, balki ma’naviy-axloqiy jihatdan barkamol shaxs sifatida shakllanishga yo‘naltiradi. Shu bois ushbu fanlarni o‘qitishda an’anaviy uslublar bilan bir qatorda interfaol metodlardan samarali foydalanish ta’lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Interfaol metodlar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, mulohaza yuritish, erkin muloqot qilish va o‘z fikrini asoslab berish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Xususan, “Aqliy hujum”,

“Klaster”, “Insert”, “Debat”, “Rolga kirish” kabi usullar darsni qiziqarli tashkil etish, o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undash va bilimlarni mustahkamlash imkonini beradi. Bu esa nafaqat bilim samaradorligini oshiradi, balki o‘quvchilarni adabiyotga mehr qo‘yishga, badiiy asarlardan to‘g‘ri saboq olishga ham yo‘naltiradi.

Demak, ona tili va adabiyot darslarida interfaol metodlardan foydalanish zamonaviy ta‘lim talablaridan biri bo‘lib, u darslarni samarali, mazmunli va ijodiy ruhda tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ona tili va adabiyot darslari o‘quvchilarda nafaqat savodxonlikni, balki milliy g‘urur, estetik did, ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Hozirgi kunda ta‘lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan asosiy vazifalardan biri – o‘quvchilarning bilim olish jarayonida faolligini ta‘minlash, ularda mustaqil fikrlash, erkin muloqot qilish va ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishdir.

An‘anaviy uslublar o‘z samaradorligini to‘liq yo‘qotmagan bo‘lsa-da, zamonaviy ta‘lim jarayonida faqatgina ularning o‘zi yetarli emas. Shu sababli interfaol metodlardan foydalanish zarurati yuzaga kelmoqda. Interfaol metodlar yordamida darslar qiziqarli, jonli va samarali tashkil etilib, o‘quvchilar o‘zaro faol muloqotga kirishadi, dars jarayonida subyekt sifatida ishtirok etadi.

Bugungi globallashuv davrida o‘quvchilarning axborot oqimidan to‘g‘ri foydalanishi, o‘qiganlarini tahlil qilish va xulosalash ko‘nikmalarini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu esa aynan ona tili va adabiyot fanlarida interfaol metodlardan foydalanish orqali samarali amalga oshiriladi.

Shunday qilib, mavzuning dolzarbligi shundaki, interfaol metodlardan foydalanish ta‘lim jarayonini samarador qiladi, o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni barkamol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Ona tili va adabiyot fanlari o‘quvchilarni nafaqat savodxonlikka, balki ma‘naviy-axloqiy barkamollikka, milliy qadriyatlarga hurmat va estetik did bilan yondashishga o‘rgatadi. Ushbu fanlarni samarali o‘qitish jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarni faollashtirish, mustaqil fikrlashga yo‘naltirish va ta‘lim sifatini oshirishning eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

Interfaol metodlar — bu o‘quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadigan, ularni erkin fikr bildirishga, bahslashishga, o‘zaro hamkorlikda ishlashga undaydigan pedagogik usullardir. Ular orqali darslar jonli, qiziqarli va mazmunli bo‘ladi. O‘quvchilar o‘z bilimlarini faqat tinglash emas, balki faol muloqot, savol-javob, bahs-munozara orqali shakllantiradilar. Ona tili va adabiyot fanlarida interfaol metodlarning qo‘llanishi o‘quvchilar tafakkurini kengaytiradi, nutq madaniyatini rivojlantiradi va badiiy asarlardan to‘g‘ri saboq chiqarishga yordam beradi.

Interfaol metodlarning samarali turlari

Ona tili va adabiyot darslarida qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan interfaol metodlar quyidagilardir:

□ “Aqliy hujum” metodi – muayyan mavzu bo‘yicha o‘quvchilarning erkin fikrlarini yig‘ish, ijodiy g‘oyalarni ishlab chiqish imkonini beradi. Masalan, adabiy qahramonning xarakterini ochishda o‘quvchilar bir nechta nuqtayi nazarni ilgari surishlari mumkin.

□ “Klaster” metodi – tushuncha va g‘oyalarni tizimlashtirish, o‘quvchilarning mavzuni yaxlit ko‘rishga yordam beradi. Masalan, “Kitobxonlik madaniyati” yoki “Alisher Navoiy ijodi” kabi mavzularda klasterlar tuzish orqali bilimlar to‘liq tahlil qilinadi.

□ “Debat” metodi – o‘quvchilarni bahs-munozaraga jalb qilish orqali ularda tanqidiy fikrlash va asosli dalillar keltirish ko‘nikmasini shakllantiradi. Bu usul adabiyotdagi turli qarashlarni tahlil qilishda samaralidir.

□ “Rolga kirish” metodi – o‘quvchilarning badiiy asarlardagi qahramonlarni jonlantirishi, ularning o‘rnida fikrlashi orqali ijodiy tafakkurni rivojlantiradi. Bu metod asarlar mazmunini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

□ “Insert” metodi – matn bilan ishlash jarayonida belgilar qo‘yib, o‘quvchilarni faol o‘qishga, asosiy g‘oyani ajratib olishga o‘rgatadi.

Tajriba ko‘rsatadiki, interfaol metodlardan foydalanish dars samaradorligini bir necha baravar oshiradi. O‘quvchilar o‘z bilimlarini mustahkamlaydi, yangi mavzularni tezroq o‘zlashtiradi va eng muhimi, o‘z fikrini erkin ifoda qilishga o‘rganadi. Bu esa ularning ijtimoiy faolligini kuchaytiradi va kelajak hayot faoliyatiga tayyorlaydi.

Interfaol metodlar orqali o‘quvchilarda:

- mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi;
- ijodiy yondashuv kuchayadi;
- og‘zaki va yozma nutq boyiydi;
- o‘qishga qiziqish ortadi;
- jamoada ishlash, hamkorlik qilish ko‘nikmalari shakllanadi.

Boshlang‘ich va o‘rta ta‘lim bosqichidagi o‘quvchilarning yosh xususiyatlari interfaol metodlardan foydalanishni talab etadi. Chunki bu yoshdagi bolalar tez chalg‘iydi, faqatgina tinglovchi sifatida o‘tirishdan zerikadi. Interfaol metodlar esa ularni faol harakatga undaydi, diqqatni jamlashga, o‘z fikrini asoslashga o‘rgatadi. Psixologik jihatdan esa bunday metodlar o‘quvchilarning o‘ziga ishonchini oshiradi, muloqot madaniyatini shakllantiradi.

Interfaol metodlar nafaqat dars jarayonida, balki darsdan tashqari mashg‘ulotlarda ham qo‘llanilishi mumkin. Masalan, adabiy kechalar, kitobxonlik tanlovlari, sahna ko‘rinishlari, insholar tanlovi kabi tadbirlarda o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini kuchaytirish orqali ularni adabiyotga bo‘lgan qiziqishini yanada oshirish mumkin.

Ona tili va adabiyot darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarni faol ta‘lim subyekti sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Bu metodlar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, nutq madaniyati va adabiyotga mehr uyg‘otishda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi.

Hozirgi ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, erkin muloqot qilish, ijodiy yondashuv va tanqidiy tafakkur ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Ayniqsa, ona tili va adabiyot fanlari bunday ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun

keng imkoniyatlarga ega. Shu bois mazkur fanlarni o‘qitishda faqat an‘anaviy usullardan foydalanish bilan cheklanib qolmasdan, interfaol metodlardan samarali foydalanish zarurati tug‘iladi.

O‘quvchilarni dars jarayonida passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirish, ularning o‘z fikrini erkin bayon qilishi va asoslashiga imkon yaratish zamonaviy pedagogikaning asosiy talabidir. Interfaol metodlar esa bu vazifani muvaffaqiyatli amalga oshirishga xizmat qiladi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Debat”, “Rolga kirish”, “Sinkveyn” kabi metodlar o‘quvchilarning bilimni oshirish, ularni mustaqil fikrlash va ijodiy izlanishga yo‘naltirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng tarqalishi sharoitida interfaol metodlardan foydalanish darslarni zamon talablari asosida tashkil etish, o‘quvchilarni raqamli muhitga moslashtirish, ularning intellektual va kommunikativ salohiyatini rivojlantirish uchun ham muhimdir.

Demak, ona tili va adabiyot darslarida interfaol metodlardan foydalanish masalasini o‘rganish zarurati, avvalo, ta‘lim sifatini oshirish, o‘quvchilarni barkamol shaxs sifatida tarbiyalash va ularni hayotiy faoliyatga tayyorlash ehtiyoji bilan belgilanadi.

Xulosa

Ona tili va adabiyot darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Birinchidan, bu metodlar o‘quvchilarning darsdagi faolligini ta‘minlaydi, ularni o‘z fikrini erkin bayon qilishga, tanqidiy va ijodiy fikrlashga o‘rgatadi. Ikkinchidan, interfaol yondashuvlar o‘quvchilarda mustaqil ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi hamda jamoada ishlash madaniyatini rivojlantiradi. Uchinchidan, adabiyot darslarida qo‘llanilgan innovatsion metodlar o‘quvchilarni badiiy matnni chuqur tahlil qilishga, estetik zavq olishga va milliy qadriyatlarni anglashga yo‘naltiradi.

Shuningdek, ona tili darslarida interfaol metodlar til hodisalarini tushuntirish, so‘z boyligini kengaytirish va nutq madaniyatini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. O‘quvchilar bilimni faqat eshituvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida egallaydi. Bu esa ta‘lim jarayonida barqaror natijaga erishish, ta‘lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amalda qo‘llash imkonini beradi.

Demak, interfaol metodlardan foydalanish bugungi kunda nafaqat pedagogik ehtiyoj, balki ta‘lim tizimida dolzarb vazifa hisoblanadi. Shu sababli, ona tili va adabiyot darslarida zamonaviy o‘qituvchidan metodik yangiliklarni izchil qo‘llash, ularni o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga moslashtirish hamda darslarni mazmunli, samarali va qiziqarli tashkil etish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Qodirov A., Tojiboyeva D. Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

2. Yo‘ldoshev J.G., Hasanboeva O. Pedagogik mahorat va interfaol metodlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Mavlonova R., Qodirova F. Pedagogika: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
4. Abdullayeva Q. Ona tili ta’limida interfaol usullar. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022.
5. Karimova V.M. Psixologiya va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Universitet, 2018.
6. Axmedova N. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2020.
7. Azizxo‘jaeva N.N. Ta’lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
8. Jalolov J.J. O‘qitishda innovatsion metodlar. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti, 2021.
9. Xoliqova G. Interfaol metodlar yordamida dars samaradorligini oshirish yo‘llari. – Buxoro: BuxDU, 2020.
10. Hasanov B. Ona tili va adabiyot darslarini samarali tashkil etish metodikasi. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2023.